

ARHIV BOSANSKE KRAJINE  
BANJA LUKA

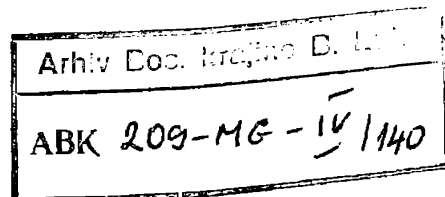
BIŠĆEVIĆ SMIL :  
I

" ILEGALNI RAD U BANJOJ LUCI U TOKU RATA "

L e g e n d a :

- 32 stranice autoriziranog teksta sjećanja;
- sjećanja notirana u Arhivu 25.marta,14.aprila,14.i 29. maja i 3.juna 1975.godine;
- SADRŽAJ SJEĆANJA: biografski podaci; sjećanje na događaje i ličnosti iz ilegalnog rada u Banjoj Luci do sredine 1943.godine; odlazak u partizane na područje Banjalučkog odreda; sjećanje na istaknute ličnosti iz radničkog pokreta i ličnosti koje su ilegalno radile u Banjoj Luci;
- sjećanja notirana u tri primjerka: original i jedna kopija u Arhivu, a jedna kopija kod autora.-

-----



ARHIV BOSANSKE KRAJINE  
BANJA LUKA

S M A I L     B I Š Ć E V I Ć

Rodjen sam 18. januara 1913. godine u Bos. Krupi u porodici Derviša Bišćevića i Hasibe, rođene Bahtijarević. U braku su stekli dva sina i dvije kćeri: Šaza, Smail, Razija i Atif. U Bos. Krupi pohađjao sam prva dva razreda osnovne škole, a slijedeća dva u Banjoj Luci nakon preseljenja 1923. god.

U drugom razredu Realne gimnazije prekidam gimnazijsko školovanje i umjesto upisa u treći razred upisujem se u Nižu poljoprivrednu školu, koju završavam 1929. god. Namjera mi je bila da nastavim školovanje u srednjoj poljoprivrednoj školi, a pošto za to nije bilo sredstava upisujem se na elektromašinski smjer Zanatske škole. Kroz cijeli tok školovanja u Zanatskoj školi bio sam sa Nikom Jurinčićem. S njim sam započeo i završio školovanje.

Nakon završetka školovanja Niko Jurinčić, Djuro Čugalj, Drago Kozić i ja dobili smo posao u željezničkoj ložionici "Šipada" u Prijedoru. Najamnina je pokrivala samo troškove ishrane i stanovanja, a i uslovi rada bili su prilično teški. Pošto je baš u to vrijeme Banovinska uprava Vrbaske banovine organizirala bilježničko blagajnički kurs u Banjoj Luci, javio sam se i bio primljen. Kurs je trajao 6 mjeseci, a obuhvatao je oko 30 polaznika. Među polaznicima ovog kursa pomenuo bih samo neke: Stevo Samardžija (komandant XIV brigade u NOB-i), Bećo Šehić (član KPJ prije rata, učesnik u NOB-i), kao i mnogi drugi čijih se imena trenutno ne mogu sjetiti.

Nakon završetka kursa zaposlio sam se u Opštini Banja Luka kao referent za trošarinu. Pošto sam u vrijeme izbora glasao za opoziciju, izbačen sam iz službe. Posljedice su

Arhiv Bos. Krajine B. Luka

ABK 209-MG-IV/140

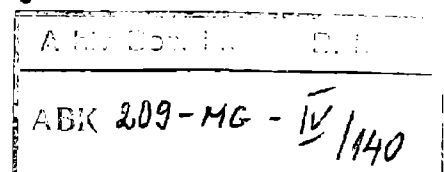
bile dugotrajne. Na sve strane tražio sam posao, ali ga nije bilo. Podnio sam molbu Ministarstvu saobraćaja računajući da će Džafer Kulenović i njegov sekretar Moralić (brat Hajre Moralića) uplivisati da posao dobijem. Međutim, vrijeme je proticalo, a nikakvog odgovora nije bilo.

Dogovorio sam se sa Sulejmanom Bećirbašićem, brijačkim radnikom (bratom Habije Bećirbašića, učesnikom NOB-e od 1943. godine), koji je također bio bez posla, da zajedno krenemo u Beograd i pokušamo da se bilo gdje zaposlimo. Nakon bezuspješnog traganja za poslom odlučio sam da se izravno obratim poslaniku Nuriji Pozdercu. Pošto je on dobro poznavao moje roditelje, računao sam da će mi na neki način pomoći. Međutim, Nurija Pozderac nije želio ništa da učini. Tražio je od mene potvrdu da sam član ili da sam povezan za njegovu političku stranku JRZ. Međutim, takve potvrde nisam ni mogao imati jer ovoj stranci nisam ni pripadao.

Sulejman Bećirbašić imao je u Beogradu rođjaka Avdagića zvanog Sirija, koji je dobio takav nadimak jer je svojedobno studirao nešto u Siriji. Bio je iz Prijedora iz bogate porodice Avdagića. Njegova je žena bila modiskinja sa radnjom u kući, gdje je izradjivala šešire po narudžbi. Nije mi poznato šta je Sirija tada radio u Beogradu, ali mi je znano da je imao široka poznanstva i veze, naročito među ljudima od uticaja, uključujući i Ministarstvo saobraćaja.

Poslije neuspjeha kod Nurije Pozderca, objasnio sam Siriji svoje probleme. Pošli smo zajedno u Ministarstvo saobraćaja. Premda su bili poslepodnevni časovi kada ustanova nije radila Sirija je slobodno ušao rekavši da ga pričekam. Gdje je i kome je išao nije mi poznato. Zahvaljujući njegovoj intervenciji, mislim kod Moralića, nakon šest mjeseci dobio sam rješenje da se primam kao činovnik pripravnik u Ministarstvo saobraćaja sa službom u Banjoj Luci. Tada sam već bio kod kuće jer sam se neposredno poslije odlaska zajedno sa Sirijom u ministarstvo vratio nazad u Banju Luku.

Počeo sam rad kao činovnik Sekcije za izgradnju pruge Banja Luka-Ukrina sa sjedištem u Vrbanji. Imao sam radno mjesto materijalnog knjigovodje. Sekcija je pripadala Direkciji za izgradnju pruge Banja Luka-Doboj, koja se nalazila



u kući preko puta današnje nove zgrade Osiguravajućeg zavoda, gdje danas stanuje žena dr Zaharije Davidovića. Dionicu pruge od Banje Luke do Snjegotinje izgradjivao je gradjevinski preduzetnik ing Hilmija Bešlagić, a naša je sekcija bila nadzorni organ.

Safet Fejzić (nosilac partizanske spomenice iz 1941.godine) stanovao je kod moje sestre Šaze, žene Zijada Ibrahimbegovića, koji je kao saradnik NOP-a ubijen iz zasjede 1944.godine pod okolnostima koje još nisu razjašnjene, a od 1941. je radio kao veza i kurir Banjalučkog odreda.

Safet Fejzić bio je bolešljiv čovjek. Obolio je još dok se nalazio u Djačkom domu "Gajreta". Zbog bolesti slabo je i učio. Pohadjao je tada Trgovačku akademiju. Bio je siroče bez oba roditelja. Kada je bio izbačen iz doma, moja ga je sestra Šaza primila na stan i hranu i preuzela roditeljsku brigu o njemu. Tretirali su ga kao člana porodice.

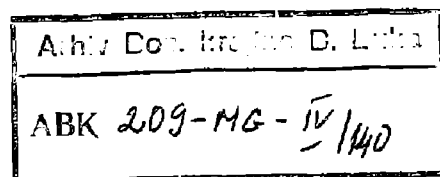
Safet Fejzić bio je u uskoj vezi sa Djuirom Pucarem i svim članovima KPJ koji su djelovali u činovničkoj menzi. S njim sam se još od ranije poznavao. Bili smo zajedno još od 1939.godine u jednoj skojevskog grupi od jedno desetak članova. U grupi je bio i Faik Pašalić, a vodio ju je Husein Jašarević-Tutek.

Povezujući se sa Safetom Fejzićem, dogovorili smo se o akciji nabavljanja dinamita, kancelarijskog materijala, oružja, lijekova i dr. Taj se materijal dalje slao preko veze (Zijad Šašivarević, Hamdija Buca, Ifet Ibrahimkadić).

Preko Vrbasa povezao sam se sa Abduselamom Blekićem-Šandorom, Fahrom Fejzagić, Zaimom Ibrahimbegovićem, Muniom Čerimićem, Fahrudinom Džinom, Suljom Mandžukom i dr.

Ustaške vlasti uhapsile su me 24.maja 1942.godine. U to vrijeme uhapšeni su: Fahira Fejzagić (mislím 22.maja 1942.god.), Zdrava Korda, Savka Basta, Nafa Harambašić, braća Fehim i Ibrahim Baručija. Sva ova hapšenja bila su u maju mjesecu kao rezultat provale. Do provale je došlo neposredno četničkog puča.

Na području Manjače ostao je odvojen od ostalih Ahmet Ekić. Nastojao je da uspostavi vezu sa partizanima i da



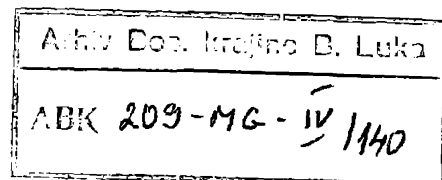
se prebavi na područje Kozare. Pokušao je da uspostavi vezu preko Novoselije. Na prevaru je uhvaćen i uhapšen i u zatvoru je provalio veze. Naime, nasjeo je obećanjima da će biti amnestiran i naivno je uletio u ruke ustaškom redarstvu, u čemu je glavnu ulogu odigrao jedan ustaški funkcioner rodom iz Novoselije.

Ahmet Ekić ništa nije znao o ilegalnom radu u Banjoj Luci, ali mu je u partizanima Šandor u povjerenju pričao šta ko ilegalno radi u Banjoj Luci i kakav je ko po političkoj opredeljenosti. To što mu je Šandor kazivao on je ispričao agentima UNS-a. Na taj način, vjerovatno u toku mučenja, Ahmet je izvršio provalu pomenute grupe.

Po mene su agenti došli u dva sata noću 24. maja 1942. godine. Kasnije sam primjetio da ih je bilo pet. Dvojica su došla po mene u kuću, a trojica su opkolili zgradu. Izvršili su i pretres kuće. Odveli su me u ustaško redarstvo i strpali u jednu ćeliju dvorišne zgrade kuće Asima Džinića. Kada su me uveli u ćeliju primjetio sam da se u njoj nalazi Suljo, šegrt Abduselama Blekića-Šandora. Odmah sam ga upitao da li je bio već saslušan. Odgovorio mi je da je prije dva dana uhapšen i da ga još nisu zvali na saslušanje. Sulji sam odmah rekao šta da kaže kada ga budu pitali da li sam dolazio kod Šandora, što je bilo u vezi sa prebacivanjem u partizane Lutke Smailagić.

Vremenski ne mogu odrediti, ali negdje krajem decembra 1941. ili početkom januara 1942. godine Šandor mi je rekao da je Lutka provaljena i da treba da bude prebačena u partizane. Pošto ju je tražila policija, Lutka je ilegalno boravila kod Abduselama Gvoždžara i njegove žene Berke, sestre Šandora. Objasnio mi je da će doći kurir koji će je odvesti. Trebalo je da Lutku odvedem do današnjeg Ustaničkog puta preko Vrbasa, gdje će već čekati kurir. Došao sam na ugovoreno mjesto oko 17 ili 18 časova, kada je već bilo mračno, i preuzeo Lutku. Poznavao sam je i ranije, a i njenog momka Ifeta Filipovića.

Lutka je bila u zaru sa feredžom. Nosila je zavežljaj u kome se nalazio sanitetski materijal i pištolji. Međutim, kurira nije bilo. Bio sam u nedoumici šta da uradim.



Kurira je nešto spriječilo da dodje. Odlučili smo da se vratimo, odnosno da Lutku odvedem do Abduselama Gvoždžara gdje je ilegalno boravila. Smatrao sam da je sigurnije ako se krećemo odvojeno. Ja sam išao prvi, a Lutka zamnom na izvjesnoj udaljenosti. Prošao sam pored mjesta gdje se jedan policajac zabavljao sa nekom Mušlimankom i zastao da vidim da li će policajac zaustaviti Lutku. Primjetio sam da ju je policajac zaustavio i da s njom razgovara gledajući na zavežljaj. Vjerovatno mu je ovaj zavežljaj bio sumnjiv. Razmišljao sam kako da intervenišem. I dalje su razgovarali. Namjeravao sam da intervenišem ako primjetim njegovu namjeru da otvara zavežljaj. Međutim, pustio ju je da prodje.

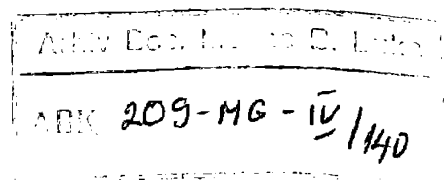
Kada smo bili izvan pogleda policajca zastao sam da pričekam Lutku. Lutka mi je rekla da je policajac imao namjeru da pregleda zavežljaj i da mu je bila sumnjiva. Odustao je od namjere kada mu je djevojka s kojom se zabavljao rekla: "Vidiš da je to naša žena. Pusti je da ide kući!". Policajac ju je upitao za generalije i kome je namjeravala da ide. Lutka mu je rekla da je radnica u Tvornici duvana, ali je izmislila ime, i da je pošla kod svoje prijateljice koju nije našla kod kuće.

Nisam znao šta da uradim sa Lutkinim zavežljajem. Pretpostavljao sam da zavežljaj opet nekom može biti sumnjiv. Naročito bi bilo opasno ako neko pogleda zavežljaj i konstatira šta se sve nalazi u njemu. Odlučio sam da zavežljaj odnesem svojoj kući.

Tu u blizini stanovao je Abduselim Gvoždžar. Kada sam primjetio da je Lutka ušla u kuću, pošao sam svojoj kući. Za svaki slučaj, zavežljaj sam sakrio.

Sutradan izjutra otišao sam Šandoru i sve mu objasnio. Međutim, on je o tome već bio informisan. Upitao sam ga šta ću uraditi sa zavežljajem. Rekao mi je da će poslati svog šegrta Sulju po zavežljaj. Istu večer Suljo je došao po zavežljaj.

Ovaj događaj povezujem za moje hapšenje jer sam znao da će agenti ispitivati Suljicu da li se i odakle poznajemo.



Pretpostavljao sam da će agenti tražiti i šire podatke, a da u toku saslušanja dodje do toga da se moj i njegov iskaz ne podudaraju. Rekao sam Suljici da na saslušanju kaže da me samo poznaje iz vidjenja jer sam samo dva puta dolazio u radnju Šandora i to zbog popravke obuće. Rekao sam da kaže kakve sam cipele navodno donio prvi i drugi put. Na taj sam način usaglasio naše izjave ako nas budu o tome pitali. Ovo je bilo veoma značajno jer kada agenti dobiju neki oslonac pokušavaju da klupko događaja dalje odvijaju u smislu insistiranja na detaljima.

Dobro je što smo ovaj razgovor obavili i usaglasili izjave jer je za kratko vrijeme došao policajac i prebacio Suljicu u drugu ćeliju.

( P r e k i d )

25. mart 1975. godine

Banja Luka

*Smail Bišćević*  
\_\_\_\_\_  
( Smail Bišćević )

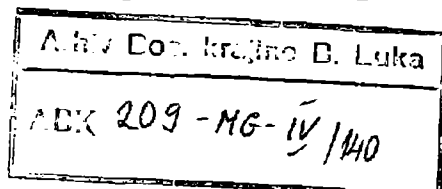
Suljo Grabić odveden je na saslušanje. Tražili su od njega da kaže odakle me poznaje. Suljo je odgovorio onako kako sam mu ja rekao i naši su odgovori bili identični. Bilo je i jedno suočenje. Saslušavao nas je neki Sitek iz UNS-a i Hajdarević. U toku saslušanja nisu bili sredstva kako bi nas prisilili na priznanje. Insistirali su na priznanju s kim smo se sastajali, kakve smo sastanke održavali, o čemu smo sa poznanicima i prijateljima razgovarali, kakve smo veze imali sa partizanima itd.

Nisam ništa priznavao. Stalno sam im tvrdio da o ilegalnom radu ne znam ništa, a da Šandora poznajem samo kao obučara. Isticao sam da sam dijete imućnijih roditelja, da smo zaposleni i ja i žena i da nisam imao nikakve potrebe i interesa da saradjujem sa partizanima na bilo koji način. Tražio sam bilo kakve ovakve argumente da ih ubjedim, ali su oni uvijek na istim stvarima insistirali. Nisam želio nikakvo ime da pominjem iako su oni insistirali baš na imenima. Znao sam dosta, ali me ni mučenja ne bi prisilila da izvršim provalu.

Preko Šandora došao sam u vezu sa Zagom Umičević negdje pred kraj 1941. ili početak 1942. godine. Radilo se o prebacivanju jednog domobranskog poručnika sa njegovom satnijom u partizane. Bio je to jedan Musliman iz Vrbanje, ali mu se imena ne sjećam. Sa Zagom sam se našao u kući Šandpra. Tu je bila i Šandorova žena, ali ona nije prisustvovala razgovoru. Kada sam došao u kući je već bila Zaga. Znam da je bio Bajram. Zaga je došla u zaru, a u zaru se k obično i kretala.

O Zagi sam još ranije čuo od Havke i Ibre Sarača, sestre i brata moje žene. O njoj mi je pričao i Šandor. Medjutim, ovo je bio naš prvi susret, odnosno prvi put smo se lično upoznali.

Informisao sam Zagu da jedan poručnik namjerava da sa cijelom satnijom domobrana i cjelokupnim naoružanjem predje u partizane. Obavjestio sam je kako sam sa ovim poručnikom stupio u kontakt. Naime, neko mi je rekao, mislim domobranski vodnik Omer Ahmetašević, koji je ilegalno radio za partizane, da poručnik želi da uspostavi kontakt i da se dogovori o pojedinostima za prelazak satnije u partizane. Ovaj je poručnik došao do mene i informisao me o svojoj namjeri. Ništa mu konkretno nisam odgovorio dok ne obavim razgovor sa drugo-





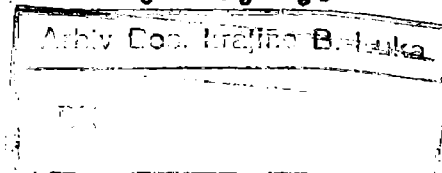
vima. Poručniku sam rekao da ću ga o svemu obavjestiti.

Bilo je dogovoreno gdje će se i kako izvršiti predaja demobranske satnije. Medjutim, do realizacije ovog plana nije došlo. Naime, kada je satnija iz Prijedora išla vozom za Banju Luku partizani su napali voz i pomenuti poručnik je poginuo. Smrt poručnika upropastila je plan.

Prije napada na Jugoslaviju išao sam u Beograd u posjetu bratu Atifu, koji je tamo studirao. U razgovoru sa Ivicom Mažarom rekao sam mu da putujem u Beograd. Ivica mi je rekao da prije polaska navratim do njihove kuće da bi ponio neki paket za Osmana Karabegovića. Šoša i Ivica dali su mi neki materijal, koji sam smjestio u kofer. Otišao sam u Studentski dom i predao materijal Osmanu Karabegoviću. Osman ga je letimično pogledao i odmah rekao kako je bilo nepromišljeno da se na ovakav način donosi materijal, odnosno kako sam se usudio da ga nosim u koferu i kako su Ivica i Šoša mogli da ga ovako šalju.

U kući Zijada Ibrahimbegovića održavali su se 1941. godine sastanci Odbora protiv skupoće, kojim je preko društva "Fadilet" rukovodio Osman Karabegović. Partija je mnoge svoje političke akcije legalizirala preko ovog društva. U ovom društvu naročito su aktivni bili: Muša Hasanbašić, Jašarević-Tutek, Munib Čerimić, Zaim Ibrahimbegović, Zijad Ibrahimbegović, Fahrudin Džin, Faik Pašalić, Zijad Šašivarević, ja i još neki.

Ilegalna grupa preko Vrbasa djelovala je kao partijska ćelija. Sastajali smo se u kući Fahrudina Džina i Muniba Čerimića. Oni su stanovali u istoj zgradi u njihovom zajedničkom vlasništvu jer je Fahrudinova sestra bila udata za Muniba. Sekretar je bio Suljo Mandžuka, a članovi ćelije: Munib Čerimić, Zaim Ibrahimbegović, Fahrudin Džin, Abduselam Blekić-Šandor i ja. Sastanke je sazivao Suljo Mandžuka, a on je radio u trgovini u Gospodskoj ulici. Preko njega dolazio je partijski materijal. Isto tako, preko njega dolazile su i direktive za rad. Bilo je dosta sastanaka. Održavali su se u večere. Bilo je i kratkih sastanaka sa pojedincima kada je Suljo prenosio konkretne direktive. Na nekim ovakvim kratkim sastancima bilo je samo po par članova. Ovakvi kratki sastanci održavani su često u separeu gostionice Muje Dervišića. Naime, iza gostionice bila je jedna manja prostorija koja je



služila kao separe. Bila je pogodna za ilegalne sastanke jer su se u njoj mogli naći i razgovarati oni koji su željeli da budu izdvojeni od ostalih posjetilaca gostionice. Pošto je prostorija bila sastavni dio lokala, u svakoj mogućoj kontroli policije uvijek se mogao naći izgovor za okupljanje. Gostionica se nalazila u prizemlju jednospratne zgrade Žarka Davidovića na samom uglu Kotorvaroške ulice i ulice koja je na pravcu prema Halilovcu. Tu su na ilegalne dogovore dolazili: Munib Čerimić, Zaim Ibrahimbegović, Zijad Šašivarević, Buca Hamdija, Zijad Ibrahimbegović, Fahrudin Džin i ja. Jednom smo se sastali i u kući Delića.

Na sastanku u kući Delića sastankom je rukovodila Rada Vranješević. Tom prilikom je formirana udarna grupa, mislim u proljeće 1941. godine, u kojoj su bili: Hamdija i Mina Delić, Omer Ahmetašević, ja i još dvojica. Dobili smo zadatak da se upoznamo sa pružanjem prve pomoći i da po dobivenom zadatku miniramo gradski most na Vrbasu. Međutim, ovakvu direktivu u smislu sprovođenja nismo dobili. U pomenutoj udarnoj grupi bio je i Suljo Gluhač, ali je on kasnije otpao. Pasivizirao se, odnosno nije želio da se uključuje u ilegalni rad. Međutim, premda je dosta znao nikoga nije otkrio.

Održavao sam veze sa Safetom Fejzićem najčešće u stanu moje sestre Šaze Ibrahimbegović, supruge Zijada Ibrahimbegovića. O svim pitanjima konsultovao sam se sa Safetom. Stanevali smo zajedno u sobi kod Šaze jer sam u to vrijeme bio još neoženjen. Oženio sam se tek 21. X. 1941. godine.

Jednom me je pozvao Mujo Dervišić. Rekao mi je da se kod njega nalazi Safet Filipović-Fric. Mujo me je upitao da li postoji veza da se Safet prebaci u partizane i da li mogu obezbjediti novac jer je Safet ostao bez sredstava.

Našao sam se sa Safetom. Rekao sam da postoji veza, ali da će biti potrebno izvjesno vrijeme da se prebacivanje organizira. Veza za Mehovce išla je preko današnjeg Ustaničkog puta na desnoj strani Vrbasa. Na ovoj liniji veze bila su četiri kurira s tim što je jedan kurir dovođio do drugog kurira onoga koga je trebalo prebaciti. Prvi u tom lancu bio je Zijad Šašivarević. Njega je kasnije provalio Zvonko Bodven. Muji Dervišiću i Safetu Filipoviću tada sam

A. Hiv Don. krajine B. Luka

ABK 209-MG-IV/140

rekao da ću nastojati da osiguram vezu. Safet mi je tada napomenuo da namjerava da se prebaci do Ključa gdje na tom terenu radi njegova drugarica Rada Vranješević. Usput je napomenuo da će pokušati da preko drugova dobije legalni uput za domobranstvo u Ključ, odakle će se prebaciti u partizane. Ukoliko ne dobije ovu legalnu uputu, rekao je Safet, koristit će ovu vezu koju sam spemenuo.

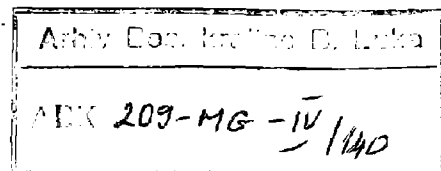
Trebalo je obezbjediti nešto novca za Safeta. Otišao sam do Vite Lastrića s kojim sam inače saradjivao. Viti sam rekao da mi je potreban izvjestan novac za jednog druga koji treba da se prebaci u partizane. Od Vite sam dobio 5.000 kuna, koje sam odnio Safetu Filipoviću. Kada sam mu davao novac Safet je rekao da je dobio uputu za Ključ i da neće koristiti ilegalnu vezu preko Ustaničkog puta.

Sve su ovo neki detalji iz ilegalnog rada koji su prethodili mom hapšenju. No, da se vratim na zatvor iz koga sam pušten tek u jesen 1942. godine.

Nalazio sam se u zatvoru ustaškog redarstva. Par dana poslije mog hapšenja doveli su u ćeliju Safeta Krupića, profesora Realne gimnazije. Poznavali smo se od ranije jer smo daljni rođjaci. Stanovao je kod svoje sestre. Koliko se sjećam, Safet mi je rekao da je uhapšen u gostionici Popovića, koja se nalazila preko puta gradskog parka na mjestu gdje je kasnije podignuta zgrada nazvana "Titanik". Prepoznao ga je neki kolega sa fakulteta, koji je bio u ustašama ili je saradjivao sa ustaškim vlastima.

Upitao sam Safeta kako je mogao sebi dozvoliti da padne u ruke ustašama jer je kao revolucionar već od ranije poznat kao revolucionar i kao takav registriran kod policije. Rekao sam mu da je trebalo da ode u partizane. Odgovorio mi je da je težak plućni bolesnik i da je namjeravao da se u bolnici malo zaliječi prije nego što ode u partizane. Iz njegovog se izgleda već tada vidjelo da mu je bio potreban operavak i da mu je zdravlje veoma narušeno.

Safet Krupić bio je svjestan svog položaja. Znao je da će ga mučiti i da iz njihovih ruku neće izaći živ. To mi je i rekao: "Ne vjerujem da ću uopšte živ izaći iz njihovih ruku. Svako se iskustvo skupo plaća!".



Safet Krupić uhapšen je i doveden u zatvor UNS-a između 24. i 30. maja 1942. godine. Zajedno smom bili u ćeliji svega nekoliko dana. Svo vrijeme bio je strahovito deprimiran. Bio je još bolestan. Malo smo razgovarali. Pokušavao sam da ga ohrabrim. Bile mi ga je žao. Bili su to teški momenti i za njega i za mene. Safeta su odveli u Zagreb pred Ustaški prijeki sud. Odveli su ga u logor i tamo ubili.

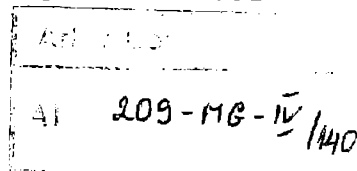
Sa Safetom poznavao sam se iz mladih dana. Poslije završetka Filozofskog fakulteta dolazio je u Banju Luku i držao predavanja u KAB-u. Na ova sam predavanja išao da ga slušam. Bio je izuzetan govornik i dobar poznavalac problema. Govorio je veoma tešne i biranim riječima. Naročito se mnogo družio sa naprednim intelektualcima, posebne sa Mišo-šem Popovićem, Ivićem Mažarom, Osmanom Karabegovićem i dr. Poznavali su ga svi napredni intelektualci.

Zahvaljujući brojnim intervencijama na sve strane, pušten sam iz zatvora. Veliki je broj građana intervenisao da me puste iz zatvora. Sa jednom grupom zatvorenika pustili su i mene. Tada sam se nalazio u Crnoj kući jer su me tamo prebacili iz zatvora UNS-a. Bio sam u zatvoru ustaškog redarstva, zatvoru UNS-a i Crnoj kući. Jedno dvadeset dana poslije hapšenja bio sam prebačen u Crnu kuću.

Crna kuća je bila zatvor Župske redarstvene oblasti Banja Luka. No, praksa je bila da se zatvorenici prebacuju iz jednog u drugi zatvor, kao što je i praksa bila da se zatvorenici prebacuju iz jedne u drugu ćeliju.

Bio sam u nekoliko ćelija Crne kuće. Prvo sam bio u jednoj ćeliji u prizemlju. U ćeliji su bili otac Mlečnik sa dva sina. Jedan od tih Mlečnika sada radi u Električnom preduzeću u Banjoj Luci na radnom mjestu u hidrocentrali u Delibašinom selu. Sva trojica odvedena su u logor Jasenovac gdje su ubijeni. Oni su stanovali u Ustaničkom putu i preke njih je išla veza za partizane. Rekli su mi i lice koje ih je provalilo, ali se sada tog imena ne sjećam. Mislim da o tome nešto zna ovaj Mlečnik koga sam pomenuo da radi u hidrocentrali u Delibašinom selu.

U jednoj drugoj zatverskoj ćeliji bili su još: Mujo Karabegović, Matko Galić (šofer u Higijenskom zavodu), braća Fehim i Osman Baručija (jedan mesar, a drugi obučar), pro-



fesor Ivan Žic i, mislim, neko vrijeme Dedo Gazić.

U trećoj ćeliji bio sam sa Mušom Hasanbašićem, Faikom Pašalićem, Avdom Džumrukčićem i još nekim. U ćeliji su se stalno mijenjali sastavi zatvorenika. Zatvorenike su iz jedne ćelije prebacivali u drugu.

Dok sam prethodno bio u zatvoru UNS-a u Polje-kanovoj kući, čije su se ćelije nalazile na tavanu, tu su bili zatvoreni Ahmet Ekić, Havka Sarač i mnogi drugi.

Kada sam pušten iz zatvora nastavio sam sa ilegalnim radom. Javio sam se Sulji Mandžuki da sam izašao iz zatvora i da želim da me uključi u rad. Sastajali smo se i dogovarali o akcijama, naročito prebacivanju na slobodnu teritoriju.

Situacija je bila sve složenija, a uslovi ilegalnog rada sve teži. Ustaške su vlasti budno pratile sve one u koje su sumnjali, a naročito one koji su bili u zatvoru.

Nekako u to vrijeme došla je i do provale Mjesnog komiteta KPJ. Mislim da je tu provalu izvršila Zaga Blažić. Tada je uhapšen <sup>Fahret</sup> ~~Ekrem~~ Dedić, a izdata je potjernica za Ibram Saračem. Naša veza sa partizanskim teritorijem bila je prekinuta.

Ja sam nastavio da radim u Direkciji za izgradnju pruge. Sannom je tada radio i Meho Coco.

Na sastanku partijske ćelije donijeli smo zaključak da Ibru Sarača treba hitno prebaciti u partizane i da se veza mora uspostaviti.

Ibro Sarač bio je tada sakriven u svojoj kući, u bunkeru koji se nalazio ispod sebnog poda. Budući da je moglo doći do otkrivanja bunkera, jer je policija prilikom pretresa istraživala cijelu kuću u nastojanju da nađe skrovišta, takav jedan detaljan pregled mogao se i očekivati u njegovoj kući. Tako je moglo doći do otkrivanja bunkera. Ibru smo prebacili kod Čerima Čejvana, koji je stanovao u blizini. Pošto je to bila veoma mala bosanska kućica, ubrzo smo ga prebacili na štalu kod Idriza Muhsinovića. Kad je i tu postalo opasno, jer su izgleda neki primjetili da se ilegalac na štali skriva, ponovo smo ga prebacili u bunker njegove kuće. Tu je trebalo da samo privremeno boravi. Pretpostavljali smo da ga tu ustaške vlasti više neće tražiti. Pošto su vlasti znale

ARK Dostava na B. I. I.

ARK 209-MG-IV/140

da je to partizanska kuća, morali smo se pobrinuti da se veza što prije uspostavi i da Ibro ode iz grada.

Dogovorio sam se sa Mehom Cocom o prebacivanju Ibre jer je Coco uspostavio neku vezu sa Novom Topolom. Moja žena i ja došli smo po noći u Ibrinu kuću i povelili ga u Higijenski zavod. Budući da je moja žena radila u Higijenskom zavodu, imala je ključeve i ušli smo u zgradu. Tu smo Ibru ostavili do zore jer nije bilo vjerovatno da bi ga tu mogli tražiti. Ustaške su vlasti znale da se on još nalazi u gradu i svuda su ga tražili. Izjutra rano došli smo po njega i odveli ga do nogometnog igrališta "Borca" na Paskolinoj oiglani gdje ga je već čekao Meho Coco. Coco je došao sa biciklom i on ga je odveo. Svakome je laknulo kad smo doznali da je uspješno prebačen.

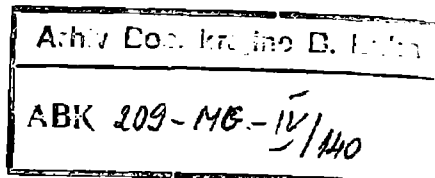
Na jednom sastanku ćelije 1942. ili 1943. godine dobio sam zadatak da doznam nešto o kretanju njemačke vojske. Naime, neke njemačke jedinice kretale su u pravcu Centralne Bosne. Trebalo je dobiti podatke o pravcu kretanja. Ja sam se javio da ću pokušati da dođem do ovih podataka.

Pošto sam znao da Vitin brat Slavko Lastrić radi u nekoj domobranskoj komandi, upitao sam Vitu Lastrića da li bi mogao doći do podataka o sastavu i pravcu kretanja jedinica njemačke vojske. Poslije kraćeg vremena dobio sam ove podatke i dao ih Sulji Mandžuki.

Rad je bio sve intenzivniji. Nastojali smo da se veza ne prekida, a da se nove uspostavljaju. Nekada su veze uspostavljane lakše, a ponekada i teže. Sve je zavisilo od situacije jer se moralo pratiti neprijateljsko kretanje.

Do nove provale došlo je u avgustu 1943. godine. Uslijedila su nova hapšenja. Očekivao sam da će doći i po mene. Prebacio sam se u kuću Ibre Sarača pod Pećine, odnosno do punice moje žene. Iz ove kuće bilo je lakše pobjeći čim se primjeti da neko prilazi kući. Pošto se moja kuća nalazila uz cestu, u slučaju dolaska agenata i opkoljavanja iz nje se nije moglo pobjeći. U svakom slučaju, kuća moje punice bila je daleko sigurnija.

Pokazalo se da sam imao pravo. Iste večeri čuli smo da neki automobil prilazi kući. Svaki šum automobila bio



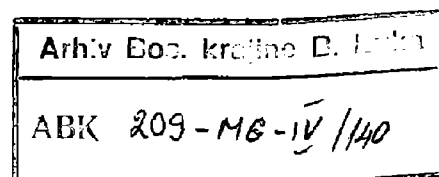
je opasan jer su se u noćnim satima kretali samo policijski automobili. Budući da smo bili na oprezi, na zvuk automobila izletili smo iz kuće i Havka i ja premda nismo znali da li dolaze po nas ili ne. Pobjegli smo iz kuće i sakrili se. Dobro smo uradili. Primjetili smo da sa grupom agenata ide i moja mlađja sestra Razija (sada udata Kulenović), koju su agenti prisilili da ide s njima do kuće Sarača.

Vidjeli smo kako su ušli u kuću i da su se u njoj zadržali. Nismo znali da li traže Havku Sarač ili mene. Kad su izašli iz kuće pričekali smo izvjesno vrijeme. Kad smo bili sigurni da su otišli ušli smo u kuću. Punica nam je rekla da su agenti mene tražili. Sve je to značilo da više ne mogu ostati u gradu već se moram i ja prebaciti u partizane. Tako se okončao moj ilegalni rad.

I tada se dosta teško uspostavljala veza. Smatrao sam da će biti najbolje da se prebacim na desnu stranu Vrbasa i da ću se nekim od kanala lakše prebaciti na slobodnu teritoriju. Budući da su na mestu bile straže i sam prelazak preko mosta nije bio nimalo jednostavan. Poručio sam Viti Lastriću, Buci Handiji i Zijadu Šašivareviću, svima posebno, da ispitaju mogućnost mog prebacivanja u partizane. Istovremeno sam javio Viti Lastriću da mi preko Žarka Lastrića osigura neku domobransku uniformu. Žarko mi je poslao uniformu. Ne čekajući obavještenje o vezi odlučio sam da se prebacim u moj kvart, odnosno preko Vrbasa. Poručio sam ženi da dodje. U samu zoru krenuli smo u pravcu mosta. Ja sam išao naprijed, a žena se kretala na izvjesnoj udaljenosti iza mene. Na mostu sam pozdravio stražara. On mi je otpozdravio. Nije me zaustavljao, a mi tražio isprave. Začudo, ni od žene nije tražio isprave.

Prebacio sam se u kuću Sulejmanbega Ibrahimbegovića, jednog osiromašenog bega koji je imao jednu malu kućicu pod samom Starčevićem. Kuća se nalazila ispod imanja profesora Bijelića u vrhu polja izdvojena od ostalih. Beg je imao mali komad zemlje i od prodaje povrtnarskih kultura izdržavao je ženu i dvije kćerke.

Kad sam došao u kuću, Sulejmanbeg se uplašio. Jednostavno, plašio se da me ne otkriju u njevoj kući.



Dao mi je posteljину i ja sam se smjestio na tavanu male štale u kojoj je držao kravu. Moj ga je boravak uznemirio. Oko ponoći došao je do mene i preporučio da se negdje drugdje sakrijem. Sigurno se toliko uplašio da nije ni spavao.

Da bih ga umirio, oko 3 sata izjutra ~~izjutra~~ prebacio sam se na tavan štale Zijada Ibrahimbegovića, koja se nalazila par stotina metara udaljena. Javio sam se Zijadu. Tu mi je on donosio hranu u toku tih nekoliko dana koliko sam tu boravio. Preko žene i zeta tražila se veza za moje prebavljanje. Bio sam sretan kad mi je Zijad javio da je veza uspostavljena. Uveče je došao po mene i odveo uz Ustanički put do druge veze. Prešao sam kroz tri ili četiri veze dok sam došao do Mehevaca, odnosno Banjalučkog odreda. Bilo je to krajem avgusta 1943. godine.

Koliko se sjećam, obavještajni oficir bila je Nada Podgornik, komandant Odreda Trinki, komesar Momir Kapor, a zamjenik komesara Safet Fejzić. Nada Podgornik me je upitala kako sam smio tuda ići kada je veza bila prekinuta, odnosno dosta nesigurna. Stekao sam utisak, bar je to moje mišljenje, da su se i bez direktiva partizanske veze uspostavljale i da su one funkcionisale zahvaljujući inicijativama i samoinicijativama svih onih koji su vezu održavali.

Sutradan izjutra, ali preko veze iz Gornjeg Šehera, došao je u Mehovce i Dedo Gazić. Cijelo vrijeme rata ostali smo zajedno. Kratko vrijeme poslije dolaska radio sam u intendanturi. Kad je došla Dušanka Kovačević tražila je da se Dedo Gazić i ja uputimo u Kotor Varoš na politički rad. Radili smo na raznim dužnostima bilo političke prirede ili pri komandama. Formirali smo i partijske ćelije po selima. Koliko se sjećam, formirali smo partijske ćelije u Vrbanjcima, Kruševom Brdu, Plitskoj, Dabovcima itd. U selu Vrbanjci bio sam prvo ja partijski sekretar, a kasnije je došla za sekretara Zehra Mujinović, pravnik, koja je došla u Vrbanjce krajem 1943. godine. Radili smo i na formiranju i organiziranju rada narodnooslobodilačkih odbora, a i u tehnici Okružnog komiteta, čiji je sekretar bila Dušanka Kovačević.

14. april 1975. godine

Banja Luka

*Smil Bišćević*  
\_\_\_\_\_  
( Smil Bišćević )

Arhiv Doma. Krajine B. Luka
ABK 209-MG-IV/140



( Nastavak II. )

Bio sam sekretar Komande vojnog područja za okrug banjalučki 1943. i 1944. godine sa sjedištem u Maslovarama. Komandant je bio Ilija Slavnić iz Korićana. Pred samo oslobođenje Banje Luke radio sam u Sreskom odberu u Kotor Varoši.

Vlado Ivanović, koji se školovao u Banjoj Luci, bio je sekretar Sreskog komiteta u Kotor Varoši. Duže vremena na tom su terenu radili: Sida Marjanović, Dedo Gazić, Ibro Sarač, JAŠA RAJTER, Ibrahim-Nona Katana, Mihajlo Pavlović, Duško Borić, Teofik Maglajlić (došao 1944. god.) i drugi.

ISMET EKIĆ radio je ilegalno u Banjoj Luci od 1941. godine. Ahmet i Šefket Ekić saradjivali su sa partizanima od 1941. godine. Stanovali su preko puta kuće muftije Maglajlića preko Vrbasa. Pošto nisu bili vezani za moju grupu, o njihovom radu ne bih mogao ništa detaljnije reći.

Bio sam povezan sa FAHRETOM DEDIĆEM. I on je bio uhapšen za vrijeme provale Mjesnog komiteta u proljeće 1942. godine. Bio je student rudarstva. U zatvoru su Fahreta strahovito mučili. Od njega su tražili da kaže ko su članovi Mjesnog komiteta Partije jer im je to neko pokazao, možda Zaga Blažić. Tražili su od njega da im oda članove Partije za koje je znao. Međutim, Fahret je izdržao sva mučenja, a da nije nikoga provalio. Nisu prestajali da ga muče i u momentu rastrojstva on im je prerezao vene na rukama. Samoubistvo je izvršila i Zdrava Korda, koja se u zatvoru objesila.

U zatvoru UNS-a u Poljokanovoj kući doveden sam na suočenje sa Fahretom Dedićem. Bio je sav isprebijan, skoro bez svijesti. Od silnog mučenja bio je sav izobličen tako da sam ga jedva i prepoznao. U ustaškom redarstvu vodili su ga iz ćelije u ćeliju da prepozna je ko je ko. Sav ispaćen, jedva da se mogao kretati. Govorio je čudne riječe. Bolje rečeno, nije znao šta govori.

Sjećam se da je među onima koji su protestovali protiv njemačkog napada na Čehoslovačku bio i Fahret Dedić. Tada je održao i vatreni patriotski govor.

Arhiv Don. Kraljevo B. Laka

ABK 209-MG-IV/140

U većini ćelija organizirali smo kolektivnu ishranu sa hranom koju smo dobivali iz grada. Bez obzira ko šalje i kome se šalje hrana se zajednički djelila. Zaduživali smo na smjenu po jednog od nas da hranu prima i vraća prazno posudje. Hranu smo kolektivno jeli. Sjećam se da su nas zatvorski stražari zbog toga psovali: "J... im komunističku majku! I ovdje kolektivno jedu!".

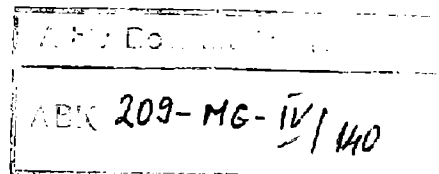
Uspjevali smo da uspostavljamo veze sa porodicom i gradom na taj način što smo u posudje stavljali male ceduljice sa obavještenjima. Cedulje su se stavljale na prikrivena mjesta, najčešće u ručke kantica. Bili su to mali i veoma tanki papirići koje smo umotavali u oblik drvca šibice. Papiriće smo zacrnili na oba kraja i ubacivali u ručku ili nosač posude (držač kantice). Kada se i gledalo kroz drvenu ručku, papirić se nije mogao primjetiti.

U ovakvim ceduljicama obavještavali smo kako stoji sa istragom, na koje se sumnja da provaljuju, kojim linijama ići na intervencije za puštanje iz zatvora, koji su ljudi provaljeni u zatvoru (da bi se pravovremeno obavjestili da se sklone, predju u ilegalnost i preko veze odu u partizane) itd.

Negdje pred moj izlazak iz zatvora, redarstvene ustaške vlasti otkrile su skrivenu komunikaciju putem cedulja. Vjerovatno je i to neko prokazao. Ja sam svojim javio na taj način što sam iskinuo drvenu ručku. Na taj način, stavio sam do znanja da se putem ručke ili sličan način ne šalju cedulje. Shvatili su da se na ovaj način u buduće veze neće održavati.

U narednom periodu obavještenja smo dobivali na "klasičan" način, u hrani, obično piti ili hljebu. Obavještenja su išla i preko onih koji su pušteni na slobodu. Koristili smo i pouzdane stražare, one u koje smo mogli vjerovati. Među takvima bio je Mujo Omerbašić i neki stražar Ivan.

Jedno vrijeme bio sam u ćeliji sa Muharemom i Zijadom Midžićem. Kada su <sup>Esada</sup> ~~Muharema~~ Midžića vodili na streljanje, izveli su u hodnik Muharema da se oprost sa sinom. <sup>Esad</sup> ~~Muharema~~ je rekao da život daje za slobodu i da ~~otac~~ otac ne plaće za njim. Ocu je dao nešto kuna što je imao kod sebe. Taj



je oproštaj bio veoma potresan. Koliko se sjećam, bili smo tada u ćeliji broj šest u prizemlju, na lijevoj strani hodnika. Ćelija je bila veličine šest sa četiri metra, dosta prostrana.

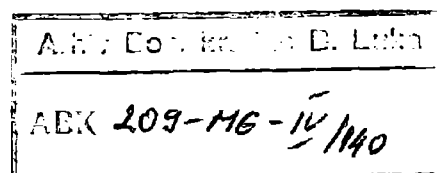
U zatvoru Crne kuće broj zatvorenika u ćelijama nije bio stalan. U nekim ćelijama bilo je po tri ili nešto više, a u druge je natrpalo i po dvadeset.

Samnom u ćeliji bili su mnogi zatvorenici. Pomenuću neke: Muša Hasanbašić, Faik Pašalić (stanovao na Hise-tama, bio knjigovodja, njegova žena sada radi kao nastavnik), Dedo Gazić, Mustafa Karabegović (krojač, imao je radnju pod Vakufskom palatom, njegova je žena sestra Ilijasa Krupića), Irfan Gvoždžar i drugi.

Dedić-Cikota Hilmiya nije bio u istoj ćeliji. Bilo je brijački radnik. Odveden je u logor i tamo je likvidiran. U logor je odveden i Avdo Čardžić. S njim sam bio u istoj ćeliji. Uhapsili su ga nešto ranije od mene. U zatvoru je imao dobro držanje. Vlasti su dosta doznale o njegovom part. životu. Avdo je došao do osvedočenja da iz zatvora neće izaći živ. Bio je izgubljen i često je plakao. Odveli su ga u logor i tamo je likvidiran. Ranije je radio kao sajdžija.

Kao i Avdo Čardžić, psihički je bio deprimiran i profesor Klaić-Žic Ivan. U toku isledjenja prilično su ga mučili. I on je znao da zaplače. Bilo mu je zaista teško.

U ćeliji br. 1 bio sam sa ocem i sinovima Mlečnik (Viktor, Franc, Silvio i Alojz). U zatvoru su se dobro držali. U trenucima nervnog rastrojstva, a ti su slučajevi zbog učestanog mučenja bili dosta česti, stari Alojz vikao je na svoju djecu: "Vi ste me doveli ovdje. Zbog vas sam došao ovdje i ovdje ćemo izgubiti život!". Stanovali su u gornjem dijelu potoka prema današnjem Ustaničkom putu. Neko ih je provalio, naime javio da je preko njih išla veza sa partizanima. Rekli su mi u ćeliji ko ih je provalio, ali se tog imena sada ne mogu sjetiti. Kako su mi rekli, u njihovoj kući pronađen je i neki ilegalni materijal. Svi su zajedno odvedeni u logor i niko od njih nije ostao živ. Najmladji Mlečnik, koji je tada bio još dijete, sada radi u Električnom preduzeću, mislim u hidrocentrali u Delibašinom selu.



Medju onima koji su ilegalno radili bio je i Savo Jovanović. Bio je zemljoradnik i stanovao je iznad kuće i imanja Zijada Ibrahimbegovića, ispod brda Starčevice. Njegov brat Jovo Jovanović i sada je živ.

Rade Vujaković bio je u susjednoj ćeliji. Stanovao je kod današnje Fabrike celuloze "Incel". Nešto posebno o njegovom radu nije mi poznato. U susjednoj ćeliji bili su Jozo Buljam i Aziz Muftić. Koliko se sjećam, Jozo je bio mesar. I sada je živ.

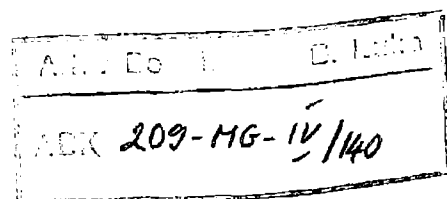
U mojoj ćeliji bio je i Fehim Baručija. Dobro se držao. Bio je na vezi sa Nafom Harambašić. Kao obučar radio je u Gornjem Šeheru. Živ je i danas.

Sa Kurjak Husom nisam bio u istoj ćeliji. Znam da je bio sa Hiseta i da je ilegalno radio, ali ne znam u kom obimu i kako.

U ćeliji bio sam sa Baručija Ibrahimom, bratom Fehima. Bio je po zanimanju mesar. Uhapšen je kad i ja, između 22-24. maja 1942. godine. U zatvoru se držao dosta slabo. Kako smo u zatvoru bili obavješteni, on je provalio nekog satnika domobranske vojske, mislim Majera, koji je bio na partizanskoj vezi na Pobrđju. Majera su uhapsili i streljali.

Anton Segulin takodje je bio neko vrijeme u istoj ćeliji u kojoj i ja. Po nacionalnosti bio je Slovenac. Mislim da se bavio poljoprivredom. Ilegalno je radio. Kad je bio provaljen uhapsili su ga i sproveli u Kastel. Iz Kastela uspio je da pobjegne. Prebacio se preko zida i skočio u Vrbas. Preplivao je Vrbas u februaru 1942. godine. Ubrzo su ga uspjeli uhvatiti. Sproveli su ga u Crnu kuću, zatvor Župske redarstvene oblasti. Zadnji put sam ga vidio u decembru 1944. godine kada sam išao na Oblasnu konferenciju u Sanski Most.

Sa Jaran Sulejmanom nisam bio u istoj ćeliji. Njega su odveli i likvidirali u logoru Jasenovac. Njegova žena, Jaran Nazifa, radila je sa mojom ženom u Higijenskom zavodu. Ilegalno je radila i nosilac je Spomenice 1941. U partizanima bila je bolničarka. Sulejmana su uhvatili u vrijeme puča. Doveden je u Banju Luku i predan ustaškom redarstvu. Njegova žena i sada je živa i mislim da stanuje negdje na Hisetima.



U mojoj ćeliji nije bio niko od zarobljenika sa Kozare. Obično njih nisu mješali sa zatvorenicima Župske redarstvene oblasti. Zatvorenike ustaškog redarstva izdvajali su u posebne ćelije, koje su nakrcavali sa velikim brojem zatvorenika da bi oslobodili prostor za zarobljenike sa Kozare. Međutim, mnoge od ovih držali su u Crnoj kući kraće vrijeme jer su ih odvodili mahom u logor, a neke izravno na streljanje. Već tada smo čuli da su mnoge streljali neposredno po dovođenju u Banju Luku. Neki su samo prenoćili u Crnoj kući i odmah su odvedeni na streljanje tako da o njima nema ni evidencije, odnosno nisu ni uvedeni u spiskove zatvorenika.

Jedne su streljali kod Rebrovca, a druge u Trapiskoj šumi. Ta su streljanja bila van onih koje je vršila ustaška vlast po osudama Pokretnog prijekog suda.

Žene su u Crnoj kući bile u posebnom odjeljenju, koje se nalazilo u prizemlju, na samom početku zgrade od samog ulaza. Jedino smo ih vidjeli kada su ih vodili u šetnju.

Nas su izvodili u šetnju na oko 15 minuta, ali veoma neredovno. Neki put smo izvodjeni svaki dan, a neki put je između jedne i druge šetnje prolazilo po nekoliko dana. Šetali smo u pratnji stražara. Kretali smo se pognute glave u krugu.

Odlazak u klozet organiziran je tako što je izlazila ćelija po ćelija. U međjuvremenu koristila se kibla, koja se stalno nalazila u ćeliji. Bila je to kibla napravljena od daske. Pokrivala se jednim drvenim poklopcem. Iako je bila drvena, nije propuštala. Smrad se od nje u ćeliji stalno osjećao.

U noćnim časovima čuli su se jauci onih koje su mučili u toku saslušanja. U mučenjima primjenjivali su različite metode. Batine su bile svakodnevna praksa.

Sjećam se kako su u ćeliju dovodili premlaćene: Mušu Hasanbašića, Faika Pašalića, Matka Galića, Ivana Klačića, Žica i mnoge druge. Pomagali smo im koliko smo mogli da im olakšamo muke. Kada su premlaćene ubacivali u ćeliju priskakali smo da im pomognemo. Kvasili smo krpe i stavljali smo im na ozledjena i pomodrela mjesta. Na taj način olakšavali smo im bolove. Kao mučitelj u ustaškom zatvoru naročito se isticao neki Ferrari, isljednik najgore vrste. Isto takav bio je i neki

A. H. D. ... B. L. ...

MEK 209-MG-IV/140

SITTEK. Imena im se ne sjećam. Rukovodilac im je bio neki Hajdarević, veliki ustaški silnik. Međutim, niko od njih nije bio Banjalučanin. Svi su oni došli u Banju Luku iz drugih mjesta, vjerovatno iz Zagreba.

Najteži momenti bili su onda kada su ustaše ulazile u ćelije, uvijek sa nekim službenikom UNS-a u pratnji, koji je čitao spiskove onih koji treba da idu u logor. Bili su to teški psihički šokovi u stalnoj neizvjesnosti da li će vlastito ime biti pročitano ili ne. Niko nije bio siguran da li će biti poslan u logor i gdje. Kada se prozvani odazvao pristupali su oni koji su zatvorenika odmah vezali. Dolazili su obično u toku noći. U očekivanju da budemo prozvani, tresli su nam se čak i ćebadi s kojima smo bili pokriveni. Ponekada su tako odvodili čak i polovinu zatvorenika iz ćelije. Bili su to trenuci koje je teško opisati.

Već onda smo znali da je logor Jasenovac daleko teži od logora Stara Gradiška i da oni koji odlaze u Jasenovac imaju male šanse da ostanu živi. Čuli smo da su neki iz Stare Gradiške čak puštani na slobodu, a da iz Jasenovca niko nije pušten. Jedino smo čuli da su neki logoraši iz Jasenovca zamjenjeni za zarobljene njemačke vojnike i oficire.

Ustaške vlasti praktikovale su da ubacuju svoje špijune među zatvorenike. Takve su dovodili po noći i ubacivali u ćeliju. Radi maskiranja, dovodili su ih vezane. Stekli smo određena iskustva i takve smo brzo otkrivali. Čim smo vidjeli da je među nas ubačeno neko novo i nepoznato lice u koje se nismo mogli pouzdati, prestajali smo da razgovaramo o stvarima koje bi špijunu mogle koristiti. U ćelijama su biliiskusni ilegalni partijski radnici koji su stekli iskustvo da prepoznaju ko je špijun, a ko ne. Ne mogu se sjetiti onih koji su ubacivani. Bili su to mahom nepoznati ljudi jer su se Banjalučani poznavali, a znala su se okvirno i politička opredeljenja.

14. maja 1975. godine  
Banja Luka

*SB iselac*  
\_\_\_\_\_  
( Smail Bišćević )

Arhiv Dom. krajine B. Luka

MEK 209-MG-IV/140

( N a s t a v a k III. )

Mi smo ponekada sumnjali i bili nepovjerljivi prema našim ljudima koji su pod mukama mogli postati izdajice. Bilo je i takvih koji su pristajali da saradjuju sa ustaškim vlastima.

Svi "teži slučajevi" za ustaške vlasti prebacivani su u zatvor UNS-a u Poljokanovu kuću. Naročito su u ovaj zatvor praktikovali da ubacuju svoje špijune, one koji su se bavili prokazivanjem, odnosno izdajom.

Zahvaljujući intervenciji građana, a dijelom i angažovanju ustaškog tabornika iz Gornjeg Šehera Silajdžića, u avgustu 1942. godine pušteni su iz zatvora Crne kuće Dedo Gazić i Nedžib Demirović. Nedžib je u to vrijeme bio još student. Bio je veoma rječit. Njegov brat Munib sada radi u Skupštini opštine Banja Luka (otišao je u partizane 1944. g. i radio NO odboru Kotor Varoš do kraja rata).

Irfan Gvoždžar imao je vlastitu mehaničarsku radnju kod Ferhadije. Ilegalno je radio i bio povezan za grupu na području Hiseta. U zatvoru su ga mučili, što mi je poznato jer smo jedno vrijeme bili u istoj ćeliji. Nikoga nije provalio. Poslali su ga u logor, mislim Jasenovac. Iz logora se više nije vratio.

Krupić Ilijas je moj daljnji rođjak. Jedno vrijeme bio sam s njim u istoj ćeliji. Nije mi poznato šta je ilegalno radio i kada je iz zatvora pušten. Znam da se u zatvoru dobro držao.

Sa Mirkom Bobanom nisam bio u istoj ćeliji Crne kuće, ali sam s njim bio prethodno jedno 15 dana u zatvoru ustaškog redarstva, odnosno u Džinića kući. Njega je, prema ličnom kazivanju, provalio njegov rođeni brat. To mi je Mirko u ćeliji rekao. Mirko Boban završio je Realnu gimnaziju u Banjoj Luci i studirao pravo u Beogradu u istoj generaciji sa Ibrom Saračem. Stanovao je na Hisetama u blizini kuće prote Mirka Macure. I u ilegalnom radu bio je povezan sa Ibrom Saračem. U zatvoru je imao dobro držanje.

Maglajlić Dževad nije bio u mojoj ćeliji. Mislim da je bio član KPJ još prije rata. Završio je Srednju tehničku

Arhiv EoB. Knjižna B. J. J. J.

1 EK 209-46-10/140

školu građevinskog smjera u Banjoj Luci. On je napravio građevinski projekt za kuću mog zeta Zijada Ibrahimbegovića. Dževada su uhapsili koncem 1941. godine. Bio je najstariji od djece kadije Maglajlića. U zatvoru su ga mučili, ali je sve muke podnio bez da je ikoga provalio. Odveden je u logor.

Za Pečenica Rifeta znam da je bio član SKOJ-a. Stanovao je iza harema u Stupnici preko Vrbasa. Rifet sad živi u Beogradu kao kapetan u penziji. Provaljen je sa jednom grupom skojevaca. Dobro se držao. Njegov brat Safet takodje je bio u partizanima.

Odić Zvonko nije bio u istoj ćeliji. Međutim, poznato mi je da je uhapšen u junu 1942. godine. Usljed mučenja u zatvoru prebacili su ga u bolnicu na liječenje od povreda. Iz odjeljenja bolnice u Aleji uspjeva da sa grupom pobjegne, negdje pred kraj 1942. godine.

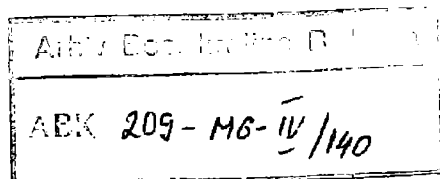
O Numanović Osmanu, s kojim sam bio u istoj ćeliji, mogu reći samo nekoliko podataka: da je zanatlija, da je iz Gornjeg Šehera i da se u zatvoru dobro držao.

Napravio bih jedan prekid izlaganja. Naime, sjetio sam se da se onaj domobranski oficir koji je pripremao predaju domobranske jedinice zvao Cimirotić. Bio je iz Topole, a njegova je domobranska jedinica bila stacionirana u Vrbanji. Ranije je pohađjao Realnu gimnaziju u Banjoj Luci. Prije sam spomenuo da do predaje nije došlo jer je za vrijeme partizanskog napada na voz poginuo.

U Banju Luku ponovo sam došao oko 10. maja 1945. godine. Nakon oslobodjenja grada želio sam da se vratim, ali je Vlado Ivanović pokašao da me zadrži u Kotor Varošu. Na mene se i naljutio zbog mog insistiranja.

Po dolasku u Banju Luku radio sam kao šef službe opštih poslova u Gradskom odboru. Kasnije sam izabran za povjerenika za socijalno staranje. U drugom izboru izabran sam za povjerenika za poljoprivredu. Bio sam i član Opštinskog komiteta KPJ i u Komisiji Agitpropa.

Negdje 1946. ili 1947. godine pozvao nas je Osman Karabegović u Pokrajinski komitet u Sarajevo. Otišli smo Radomir Skakić, Fikret Dedić, Viktorija Petrić (sestra Nevenke, udata za starijeg brata Momira Kapora), ja i još, čini mi se,





dvoje. Po dolasku istu večer Osman je sa nama održao kolektivni sastanak. Rekao nam je da se formiraju ministarstva i da smo zbog toga pozvani jer su potrebni dobri i provjereni ljudi za rad u administraciji. Napomenuo nam je da smo ranije radili u administraciji i da su nam poslovi okvirno poznati. Budući da smo učestvovali u pokretu, kako je Osman rekao, naše političko opredeljenje omogućuje da rad administracije bude na visini zadataka socijalističkog društva. Rečeno nam je da ćemo biti postavljeni za načelnike personalnih službi u pojedinim ministarstvima. Zatim je govorio o važnosti službe i načinu postupanja sa personalom u smislu njihovog preodgajanja u socijalističkom duhu. Rekao je da se javimo nekom Velimiru, čijeg se prezimena ne bih mogao sjetiti, načelniku personalne službe Predsjedništva vlade i da će nas on rasporediti.

Sutradan sam ponovo otišao kod Osmana Karabegovića i zamolio da me vrati u Banju Luku jer su porodični problemi takvi da bi trebalo da ostanem u Banjoj Luci. Rekao sam mu da mi je u Banjoj Luci žena sa dvoje djece i sestra Šaza sa šestoro djece, čiji je muž ubijen kao kurir Banjalučkog odreda, a koga sam ja uveo u ilegalni rad. Zbog svega toga, naglasio sam, imam veliku obavezu prema njoj i njenoj djeci koja su još nejak, tako da sam oslonac dvije porodice.

Pošto je Osman poznavao moje stanje i stanje sestre Šaze, rekao mi je da se mogu vratiti. Osmanu sam rekao, a on je to i znao, da ću u Banjoj Luci biti dobar i savjestan službenik, a i aktivan u političkom radu.

U drugoj polovini 1947. godine uputio me je sekretar Okružnog komiteta Hajro Kapetanović u Sarajevo. Tada je predsjednik Vlade bio Rodoljub Čolaković, a sekretar Veljko Djordjević. Veljko me je rasporedio na dužnost rukovodioca Komisije za nabavku i distribuciju sirovina. Zamolio sam Veljka da me oslobodi ove dužnosti iznoseći one iste razloge koje sam iznio pred Osmanom Karabegovićem. Veljko mi je rekao da je to bio njegov prijedlog i prijedlog drugova iz Banje Luke, a da za moje prilike stvarno nije znao. I Veljku je bilo nezgodno da prijedlog koji je već dao Čolakoviću sada povlači. Obećao je da će nastojati da sa Čolakovićem uredi da se vratim u Banju Luku.

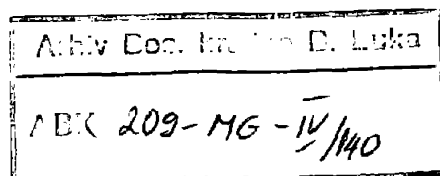
Nakon jedno dvadeset pet dana rada u Sarajevu na ovoj dužnosti Veljko mi je rekao da je Čolaković dao saglasnost da se mogu vratiti u Banju Luku. Poslije ovoga, ostao sam stalno u Banjoj Luci.

U ranijim kazivanjima zaboravio sam da spomenem četnički napad na Šiprage, negdje u martu 1945. godine. U povlačenju iz Istočne Bosne i Srbije pred jedinicama jugoslovenske armije velike jedinice četnika napale su Šiprage. Na tom području male partizanske snage nisu im se mogle suprotstaviti. Arhivu smo zakopali iznad Šipraga u brdu gdje je nekada bila partizanska bolnica. Zakopali smo je da ne bi pala u neprijateljske ruke, a sami nismo bili sigurni da li ćemo se uspjeti izvući. Jedni su se povukli prema Travniku, drugi prema Jajcu, a neki prema Kotor Varošu. Ibrahim-Nona Katana i ja jedva smo uspjeli da se probijemo prema Kotor Varoši. Četnici su zapalili Šiprage. Spalili su i magacin poljoprivrednog sjemenja pripremljenog za podjelu narodu za obavljanje proletnje sjetve.

Nakon Oslobođenja bio sam sekretar partijske organizacije u petom kvartu (preko Vrbasa). Naime, krajem 1945. godine primio sam dužnost sekretara od Fahire Fejzagić-Delić, koja je do tada bila sekretar. Sve do avgusta 1949. godine bio sam, kako kada, na raznim dužnostima društveno političkog karaktera u V. kvartu: predsjednik NOF-a, sekretar partijske ćelije, a i sličnim dužnostima. Istovremeno sam bio član Komiteta, član Agitpropa i povjerenik za poljoprivredu u Gradskom odboru.

Na inicijativu omladine u V kvartu i partijske organizacije čiji sam bio sekretar, 1945. godine adaptirana je zgrada pored samog gradskog mosta za društvene prostorije NOF-a, AFŽ, USAOBIH-a, odnosno društvenih organizacija. Predložio sam inženjeru Ibri Salihagiću da napravi projekt adaptacije. On je projekt besplatno napravio i rukovodio radovima. Za par mjeseci izgradjen je Dom sa bioskopskom salom zahvaljujući dobrovoljnim akcijama naročito omladine, kao i dobrovoljnim prilozima stanovništva V kvarta.

Do tada je omladina imala svoj dom ( Omladinski dom V kvarta ) u Aharu ( dvorišnoj zgradi ) kuće Bekira Salihagića. Bila je to prizemna zgrada čvrste gradnje na uglu ulica Kovačevića i Nurije Pozderca. U toj se zgradi obavljao društveni



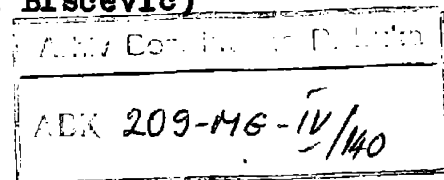
Život omladine petog kvarta poslije rata. Kada je Dom pored mosta na Vrbasu bio izgrađen, ahar Salihagića omladina je napustila i u narednom periodu koristila zajednički dom podesan za sve oblike društvenih aktivnosti.

Medju aktivistima u V kvartu pomenuo bih Muniba Drobića. Bio je frizerski radnik sa samostalnom brijačkom radnjom. Po političkim opredeljenjima bio je napredan i u predratnom periodu. Agitovao je za pokret u toku rata, prikupljao pomoć i slao ilegalno materijal. Prije rata radio je u sindikatima. Otišao je u partizane 1944. godine. Poslije rata vratio se svom brijačkom zanatu.

Uhapšen sam 24. avgusta 1949. godine. Uveče prethodnog dana rukovodio sam sastankom partijske ćelije V kvarta koji se otegao do duboko u noć. Sastanak je održan u Društvenom domu pored Vrbasa. Dnevni red sastanka bio je vezan za obradu materijala oko aktivnosti partijske organizacije u održavanju predavanja na Plaži u vezi Rezolucije IB. Došao sam kući negdje oko pola noći iscrpljen od umora. Žena, starija sestra i majka ponudile su me večerom. One su me čekale, ali zbog umora nije mi ni bilo do večere takoreći stalo. Tek što sam legao, pred zoru oko 3 sata došla su dva oficira UDB-e i uhapsila me. Bio sam potpuno iznenadjen. Smatrao sam da je posredi zabuna. Ni tada, a ni kasnije nisam znao zbog čega sam uhapšen. Bio sam tada povjerenik Gradskog odbora i član Komiteta. U zatvoru sam odležao godinu i 12 dana, u zatvoru UDB-e. Nisam bio ni na partijskoj komisiji, a ni lišen imuniteta kao odbornik. Nisu me ni izvodili na sudjenje. Na isledjenju bio sam nekoliko puta. Vjerujem da je moje hapšenje bilo u vezi sa hapšenjem Ibri i Havke Sarač, kao i hapšenjem moja brata Atifa Bišćevića. Na isledjenju sam rekao da mi nisu poznati razlozi mog hapšenja i ležanja u zatvoru kada uopšte nisam kriv. Isledniku sam otvoreno rekao da sam mogao možda negdje reći da nije bilo dovoljno demokratije u Partiji i partijskom radu. Islednici su mi zamjerali da sam bio osjetljiv i popustljiv prema ljudima, uključiv i one koji su izdali Partiju.

26. maj 1975. godine

*Bišćević*  
\_\_\_\_\_  
(Smail Bišćević)



( Nastavak IV.- )

Sa Bracom Potkonjakom bio sam komšija i dobro sam se poznavao s njim i njegovim roditeljima. Otac mu je bio kapetan u penziji. Braco je rođen u nekom selu kraj samog Gospića, gdje smo u ljeto 1939. godine zajedno išli biciklima. Išli smo preko Prijedora, Bos. Novog, Bos. Krupe i Bihaća. U Bos. Krupi i Bihaću spavali smo kod mojih rođjaka. U Lici smo bili gosti jednog narednika, kome je Bracin otac ranije bio pretpostavljeni. Lijepo nas je primio i u našu je čast ispekao prase. Braco me tamo predstavio kao Ivicu Mažara, a ne pod pravim imenom, vjerovatno zbog vjerske surevnjivosti mještana. Bio je to veoma lijep izlet. Kao i ja, i Braco je jako volio vožnju biciklom.

Završio je Realnu gimnaziju negdje pred rat. Za člana SKOJ-a primljen je u školi. U partizane je otišao 1941. god.

Nisu mi poznati razlozi zbog kojih je ilegalno došao u Banju Luku. O tome kruže razne verzije. Često se čuje verzija da je došao da se nadje sa Sidom s kojom se zabavljao, ali je najvjerovatnije da je došao zbog uspostavljanja veze ili izvršenja nekog drugog konkretnog zadatka. Da se nije radilo samo o susretu sa Sidom svjedoči i to što se u vrijeme opkoljavanja kuće u njoj nalazio i Mile Kresić.

Mile Kresić bio je u generaciji Brace Potkonjaka, takodje učenik Realne gimnazije i član SKOJ-a. Stanovao je u neposrednoj blizini moje kuće. Stanovao je u malom i uskom sokaku koji je išao u obliku luka od Kotorvaroške ulice (danas: Danka Mitrova) i izlazio kod kuće Mustajbega Džinića. Bila je ta u trouglu između kuće Kasima Hadžića, Smaje Bećirbašića (zeta Kasima Hadžića i brata Habije Bećirbašića) i moje kuće.

Neko je provalio da je došao Braco. Bilo je to krajem 1941. godine. Agenti su opkolili kuću. Među njima bio je i Ratko Paternoster. Kada su opkoljeni primjetili agente, na sjeveroistočnu stranu prema potoku iskočio je Braco, a na suprotnu stranu prema dvorištu Kresić i Sida. Braco je uspio da se prebaci do plota i prilikom prelaženja ubio ga je agent Paternoster. Davao je znake života kada su ga ubacili u kola ustaškog redarstva, ali je na putu prema Bolnici umro.

Arhiv Dom. krajine B. Luka

ABX 209-MG-10/140

Zbog toga što su agenti usredsredili pažnju na Bracu Potkonjaka Sida i Kresić uspjeti su da pobjegnu. Teško ranjenog Bracu povezli su u bolnicu jer su ga smatrali značajnim ilegalcem koji im je dopao šaka.

Agenti i članovi ustaškog redarstva bacili su se još istu večer u potragu za Sidom i Kresićem. Područje oko naših kuća bilo je blokirano. Pretpostavljali su da se tu negdje krije Kresić. Sve to svjedoči da su agenti znali da je on bio u kući Brace Potkonjaka. Po svemu sudeći, imali su dosta detaljna obavještenja.

Kresić je uspio da dodje do svoje kuće prije nego što su agenti blokirali cijeli blok. Međutim, u kući se nije zadržao znajući da će ga tu tražiti. Sklonio se kod domobranskog satnika Mehmeda Grozdanića. Mehmed je prije rata bio kapetan jugoslovenske vojske. Uspostavljanjem tzv. NDH ostao je u vojsci kao domobranski oficir. Znam da je bio napredan čovjek i da je osuđivao praksu ustaških vlasti. U njega se moglo pouzdati. Znam da je davao i Crvenu pomoć.

Tada je Mehmed Grozdanić stanovao na spratu moje porodične kuće. Niko nije mogao ni pretpostavljati da se Mile Kresić nalazi u stanu satnika Grozdanića. Tu je bio najsigurniji. Malo je bilo vjerovatno da bi agenti pretresali stan satnika domobranstva. Za svaki slučaj, Mehmed ga je skrio u svoj kauč.

Agenti su išli po kućama i pitali da li je iko vidio Kresića ili neko drugo sumnjivo lice. Koliko znam, detaljnije pretrese nisu vršili jer nisu bili sigurni da se nalazi u blizini kuće, ali su znali da je tu negdje na širem području.

Da bi se Kresić prebacio tražio se zar. Koliko sam kasnije doznao, Fahira Fejzagić uzela je zar svoje majke i doturila ga do žene Mehmeda Grozdanića. Drugi dan on je obukao zar i izašao iz kuće da bi se prebacio u šumu. Međutim, neko je na ulici primjetio da se pod zarom nalazi muškarac i na to upozorio organe ustaškog redarstva. Nastala je potjera. No, i Kresića je neko upozorio da je za njim organizirana potjera. Kad ih je primjetio da idu za njim, a da bi se lakše kretao, skinuo je zar i ostavio još vruću pogaču,

Arhiv Doc. Kraljevo B. Luka

209-MG-IV/140

koju je za hranu dobio. Zar je u bijegu bacio kod kuće moje sestre Šaze Ibrahimbegović, gdje je sada ekonomija preduzeća "Cvjeđar", na desnoj strani ulice Danka Mitrova, preko puta novog Studentskog doma. Agenti su za njim pucali, ali je on uspio da umakne i prebaci se u partizane, vjerovatno preko Ponira. Policija je pokupila nadjene stvari. Ponijeli su zar, pokazivali ga i pitali da li ko zna čije je vlasništvo. Iako se prema dezenu materijala znalo čiji je zar, niko to nije htio reći.

Mile Kresić, kako sam čuo, poginuo je za vrijeme četničkog puča 1942. godine.

Kasima Hadžića znam veoma dobro kao komšiju, ali o njegovom ilegalnom partijskom radu lično ne znam ništa konkretno, osim onoga što je poznato iz pričanja drugih. Lično ga samo znam kao odličnog druga, veoma karakternog, neposrednog čovjeka koji je znao svakome prići. U društvenoj sredini uživao je veliki autoritet.

Porodica njegovog oca bila je veoma brojna. Sjećam se braće Mahmuta (obučara) i Ragiba (kafedžije). Ne mogu se sjetiti svih sestara, ali znam da mu je sestra Zumra udata za Smaju Bećirbašića.

- ~~\*\*\*\*\*~~ -

29. maj 1975. godine  
Banja Luka

Smajo Bišćević  
( Smajo Bišćević )

Arhivsko - Muzej D. Luka

209-MG-IV/1140

( Nastavak V. )

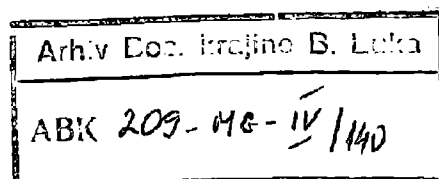
Negdje od 1939. godine na izgradnji pruge radio je i VINKO MENART kao građevinski tehničar. Politički je bio veoma napredan i čudilo me da se kasnije oženio sa ženom čiji su roditelji bili naklonjeni ustaškom pokretu. Menart je 1941. godine ilegalno radio. Radio je na prikupljanju i slanju raznog materijala u šumu, a bio je i na vezi za prebacivanje ljudi u partizane. Sada je pukovnik JNA i radi, koliko mi je poznato, kao rukovodilac armijske građevinske operative u Sarajevu. Znam da je po nacionalnosti Slovenac.

Sa Djurom Pucarom upoznao sam se preko Safeta Fejzića, Ibri i Havke Saraž 1941. godine. Znao sam ga samo po pseudonimu "Stari". Dolazio je u kuću moje punice, majke Havke i Ibri Saraža. Havka je bila njegov povjerljivi kurir. Bilo mi je poznato da je radio kao kovač u Čelincu u radionici Direkcije za izgradnju pruge. Sa Starim sam se samo poznavao, ali nikakvih političkih kontakata među nama nije bilo.

Član društva "Budućnost" postao sam 1940. godine. Prostorije društva bile su u Gornjem Šeheru. Najistaknutiju ulogu u radu društva imali su Mehmedalija Mašinović, Muhamed Kazaz i Nedžib Demirović.

U društvo "Fadilet" uključio sam se još 1936. godine. Izvjesno vrijeme "Fadilet" i nogometni klub BSK zajednički su koristili iste prostorije. Kasnije je klub dobio svoje prostorije. Društvene prostorije "Fadileta" bile su uz mesarnicu Fadila Bojića, u Ferhadpašinoj ulici koja vodi od džamije prema gradskom mostu. Iza zgrade gdje se nalazio "Fadilet" nalazila se gostionica Šipsa. Pored mlađih u društvu je bilo dosta starijih zanatlija. Posebno treba imati u vidu da je pri društvu djelovao i Odbor protiv skupeće, čija je aktivnost pred rad bila veoma značajna.

Pavu Radana sam bliže upoznao tek 1940. godine u Radničkom domu, gdje je on veoma često dolazio. Bio je veoma



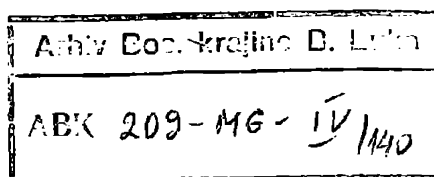
pošten, susretljiv, staložen i izuzetno skroman čovjek. Jako je bio bolešljiv jer su mu životne peripetije narušile zdravlje. Uživao je veliki ugled i autoritet među radnicima i naprednom inteligencijom. Svi su ga cijenili i kao čovjeka i kao društvenog radnika. Svojim je autoritetom na mnoge uticao da se prema problemima pravilnije postavljaju rješavajući mnoge međusobne nesporazume. Mnogo se družio sa Ethemom Ledom Karabegovićem, Veljkom Djordjevićem, Muhamedom Kazazom, Nikiom Pavličem, Idrizom Maslom, Mirkom Višnjićem, Kasimom Hadžićem, Habijom Bećirbašićem i drugim naprednim ljudima. Po mnogim pitanjima drugovi su se s njim konsultovali. Po mnogim spornim pitanjima bile su značajne njegove osjene.

Mirka Višnjića znam iz školske klupe. S njim sam išao u prvi i drugi razred Realne gimnazije. Isticao se među kolegama u školi. Volio je sport, posebno nogomet. Imao je već u školi izraziti afinitet za literaturu, što je imalo odraza i na školske sastave koji su odlično ocjenjivani. Usko je bio vezan za djelatnost "Pelagića", a dijelom i KAB-a. Bio je često prisutan u Radničkom domu. Mislim da se tamo i upoznao sa Jelom Miketom s kojom se kasnije oženio.

Habija Bećirbašić imao je svoju krojačku radnju uz mesnicu Beglerovića. Koliko mi je poznato, još je u Zagrebu primljen za člana KPJ. U njegovoj radnji okupljali su se napredni drugovi, a često ga je posjećivao i Djuro Pucar.

Habiju sam dobro poznavao jer smo bili komšije preko Vrbasa. Dok se nije oženio stanovao je u neposrednom susjedstvu, a kada se oženio (uzeo je neku Dalmatinku sa Hvara) preselio se kod džamije Kazanferije, u kuću koja se nalazila u uskoj ulici koja vodi prema ulici muftije Džabića (danas N. Pozderca). Habijin otac umro je negdje, koliko se sjećam, 1924. ili 1925. godine. Sjećam se kako mi je jednom prilikom Habija rekao da bi bilo potrebno da nabavim rotopapir koji je potreban Starom. To sam i nabavio. Neku posebnu drugu uslugu Habija od mene nije tražio.

Mustafa Bahtijarević radio je kao röntgenski tehničar kod dr Jeremića u Socijalnom. Prije rata bio je dosta aktivan u radničkom pokretu, ali se u toku rata pasivizi-



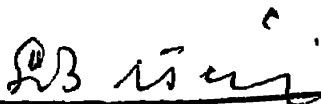


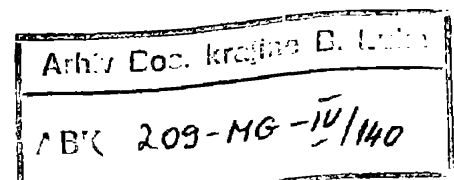
rao. Ne sjećam se da je bio uključen u bilo koju formu ilegalnog rada. No, o njemu bi iscrpnije podatke mogla dati Fahira Fejzagić-Delić.

O sebi bi jedino još mogao reći da sam dobio društvena priznanja:

- medalju rada;
- orden za hrabrost;
- orden zasluga za narod sa srebrnim zracima;
- pohvalu Opštinskog odbora SSRN za rad u Socijalističkom savezu;
- spomen plaketu grada Banje Luke povodom 20-ogodišnjice Oslobođenja grada;
- diplomu Mjesne konferencije SSRN;
- pohvalu SUBNOR-a Banja Luka 1967. godine;
- zlatni znak priznanja Saveznog odbora Crvenog krsta;
- povelju Opštinske konferencije SSRN Banja Luka, kao i niz drugih priznanja za moj društveni rad, posebno za rad u društveno političkim organizacijama.

3. juni 1975. godine  
Banja Luka

  
\_\_\_\_\_  
( Smil Bišćević )



1

2

3

4

5